Faktori rizika opredeliće visinu premije za osiguranje depozita

■ **Nivo rizičnosti u poslovanju svake pojedinačne banke, primenom nove metodologije, utvrđivao bi se na osnovu seta osnovnih indikatora koji su grupisani u sledeće kategorije: kapital, likvidnost, kvalitet aktive, poslovni model i upravljanje i potencijalni gubici za Fond za osiguranje depozita**

Razgovarala: Danijela Nišavić

Izmenama i dopunama Zakona o osiguranju depozita iz 2019. godine uvedena je mogućnost obračuna premije osiguranja depozita na osnovu rizika u poslovanju banaka. Agencija je, uz saglasnost Narodne banke Srbije, već usvojila Metodologiju za ovakav način obračuna premije, a naknadno će biti utvrđen početak njene primene u 2022. godini, naravno uzimajući u obzir stanje u bankarskom i ukupnom finansijskom sistemu u aktuelnim uslovima pandemije i uvažavajući ujedno cilj Agencije za osiguranje depozita da doprinosi stabilnosti finansijskog sistema. Na osnovu Metodologije, za svaku banku biće utvrđen faktor rizika koji će postati jedan od činilaca prilikom obračuna premije osiguranja depozita", kaže prof. dr Hasan Hanić, predsednik Upravnog odbora Agencije za osiguranje depozita i predsednik Beogradske bankarske akademije.

U razgovoru za „Svet bankarstva i investicija" naš sagovornik govorio je kako će se primeniti nova metodologija u obračunu premije osiguranja depozita, koliko će ona smanjiti, odnosno uvećati iznos premije u poređenju sa rizikom banke, šta su pokazale simulacije primene, kao i da li se razmišlja o povećanju osiguranog iznosa od 50.000 evra po deponentu po banci.

„Izmenama i dopunama Zakona o osiguranju depozita od pre dve godine, izmenjena je osnovica za obračun premije, koju sada predstavljaju ukupni osigurani iznosi do 50.000 evra, dok se ranije premija obračunavala na ukupne depozite osiguranih kategorija deponenata. Ta osnovica je u primeni od 2020. godine. Na taj način osnovica za obračun premije smanjena je za oko 1/3 u ukupnom iznosu na nivou bankarskog sektora, dok se efekti po pojedinačnim bankama razlikuju, ali u svakom slučaju ovom izmenom propisa značajno su smanjeni troškovi koje banke imaju po osnovu plaćanja premije osiguranja depozita. Imajući u vidu zdravstvenu krizu koja je neposredno potom nastupila proizilazi da je odluka o izmeni osnovice bila pravovremena i značajna za poslovanje banaka", naglašava prof. Hanić.

■ **Kada se može očekivati primena novog načina obračuna premije osiguranja depozita? Kako će se odvijati proces harmonizacije sa Evropskom unijom?**

Mada je obračun premije na osnovu rizika u poslovanju banaka obavezujuća samo za zemlje članice Evropske unije, njegova primena rasprostranjena je širom sveta kao primer najbolje međunarodne prakse. Stoga, iako Zakon o osiguranju depozita ne propisuje obavezu, već daje mogućnost da se ovaj način obračuna premije uvede u naš bankarski sistem, sistem obračun premije na osnovu rizika u poslovanju banaka je u procesu razmatranja i mislim da će biti uveden već tokom 2022. godine.

Želim da naglasim da je naš sistem osiguranja depozita u visokom stepenu usaglašen sa odredbama Direktive o sistemima osiguranja depozita Evropske unije i da Agencija kontinuirano radi na njegovom unapređenju i daljem usaglašavanju i to ne samo sa propisima Evropske unije koji se odnose na ovu oblast, već i sa drugim međunarodno priznatim standardima osiguravača depozita. Očekujem da će novi Zakon o osiguranju depozita, koji je u pripremi, ubrzati proces harmonizacije u ovoj oblasti..

Razmena iskustva zemalja iz regiona

■ **AOD je članica Evropskog foruma osiguravača depozita (EFDI). Zajedno sa institucijama za osiguranje depozita iz regiona u septembru ste održali sastanak i razmenili iskustva. Kako je pandemija uticala na stanje sistema osiguranja depozita i finansijsku stabilnost regiona?**

Sastanci regionalne grupe osiguravača depozita u kontinuitetu se održavaju od 2015. godine i predstavljaju adekvatan format za razmenu iskustava zemalja iz regiona. U skladu sa aktuelnom situacijom, na poslednjem sastanku održanom u Crnoj Gori, učesnici su upoznali jedni druge sa specifičnim situacijama u svojim jurisdikcijama u uslovima pandemije, kao i njenom uticaju na finansijsku stabilnost i stanje sistema osiguranja depozita. Pored toga, razmenjene su informacije u pogledu određivanja ciljnog iznosa Fonda za osiguranje depozita, ulozi agencija u procesu restrukturiranja banaka i drugim pitanjima od značaja za razvoj delotvornih sistema osiguranja depozita.

■ **Posmatrajući trenutnu situaciju, koliko će banaka plaćati veću premiju zbog postojećeg rizika i koji su rizici po Vama najizraženiji u bankarskom sektoru? Koliko će „rizičnije" banke morati više da izdvajaju za premiju osiguranja u poređenju sa sadašnjim modelom, odnosno koliko će manje morati one koje nisu ili su neznatno rizične?**

U trenutnim okolnostima, uvođenje premije na osnovu rizika u poslovanju banaka, ne bi imalo značajan efekat na ukupno naplaćenu premiju u bankarskom sistemu, ali bi to imalo efekat na naplaćenu premiju po pojedinačnim bankama, pogotovo u onim bankama koje iskazuju viši stepen rizičnosti, a to je *de facto* glavni cilj primene ovog sistema obračuna premije – da utiče na smanjenje rizika u poslovanju i moralnog hazarda. Prema Metodologiji koja je usvojena prošle godine, banke bi, prema faktoru rizika koji im je dodeljen, bile raspoređene u jednu od pet kategorija. Faktori rizika se kreću između 0,9 i 1,25, što znači da će banke plaćati premiju u rasponu od 10% manje (banke sa najnižim faktorom rizika) do 25% više (banke sa najvišim faktorom rizika) u odnosu na premiju koju trenutno plaćaju.

Modeli poslovanja banaka u Srbiji su i dalje tradicionalni i zasnovani su na kreditiranju privrede i stanovništva, tako da je kreditni rizik najzastupljeniji rizik u bankarskom sektoru Srbije. I podaci Narodne banke Srbije pokazuju da je krajem prethodne godine kreditni rizik imao najveći udeo (86,7%) u rizičnoj aktivi dok je udeo operativnog i tržišnih rizika bio znatno manji.

Treba imati u vidu da je bankarski sektor Srbije adekvatno kapitalizovan i da je visoko likvidan, odnosno da banke poseduju značajne rezerve kapitala, što im omogućava da se uspešno nose

s kreditnim rizikom. Pokazatelji likvidnosti se konstantno kreću na nivoima znatno višim od regulatornih minimuma. Sprovođenje mera za rešavanje problematičnih kredita, rast kreditne aktivnosti i mere za smanjivanje negativnih efekata prouzrokovanih pandemijom dovele su do značajnog popravljanja kvaliteta portfolija banaka. Rezultat Strategije za rešavanje problematičnih kredita i Programa za rešavanje problematičnih kredita jeste i učešće NPL-a u ukupnim kreditima od svega 3,6% na kraju septembra 2021. godine, što predstavlja smanjenje od 18,7 p.p. u poređenju sa vrednošću ovog pokazatelja od 22,25% u avgustu 2015. godine, kada je doneta Strategija.

Agencija za osiguranje depozita takođe je učestvovala u sprovođenju Strategije. U aprilu ove godine Agencija je realizovala prodaju drugog paketa potraživanja banaka u stečaju i potraživanja kojima upravlja u ime i za račun Republike Srbije.

■ **Ko će biti nadležna institucija za utvrđivanje faktora rizika? Koliko će indikatora koristiti za određivanje faktora rizika i koji su to faktori?**

Za potrebe obračuna premije na osnovu nivoa rizika u poslovanju banaka, predviđeno je da Narodna banka Srbije dostavlja Agenciji podatak o faktoru rizika za svaku pojedinačnu banku utvrđenom primenom Metodologije.

Prema Metodologiji, nivo rizičnosti u poslovanju svake pojedinačne banke utvrđivao bi se na osnovu seta osnovnih indikatora koji su grupisani u sledeće kategorije: kapital, likvidnost, kvalitet aktive, poslovni model i upravljanje i potencijalni gubici za Fond za osiguranje depozita.

■ **Da li ste radili određene simulacije i šta su one pokazale?**

Agencija za osiguranje depozita kontinuirano prati potencijalne efekte koje bi promena načina obračuna premije imala na ukupno naplaćenu premiju, kao i na premiju koju bi prema novom modelu obračuna plaćala svaka pojedinačna banka. Generalni zaključak je da je mnogo veći efekat na obračunatu premiju imalo smanjenje osnovice za obračun premije, nego što će to imati uvođenje obračuna premije na osnovu nivoa rizika u poslovanju banaka, bez obzira na to što bi kod određenog broja banaka imao za rezultat smanjenje, a kod određenog broja banaka povećanje premije osiguranja depozita u odnosu na iznose koje banke trenutno plaćaju. Razlike u faktorima rizika su postavljene tako da doprinose redukovanju prekomernog preuzimanja rizika od strane banaka i time očuvanju stabilnosti bankarskog sistema.

Faktori rizika za svaku banku poverljivi

■ **AOD je članica Evropskog foruma osiguravača depozita (EFDI). Zajedno sa institucijama za osiguranje depozita iz regiona u septembru ste održali sastanak i razmenili iskustva. Kako je pandemija uticala na stanje sistema osiguranja depozita i finansijsku stabilnost regiona?**

Način utvrđivanja nivoa rizika u poslovanju banaka, odnosno faktora rizika kao elementa obračuna premije, definisan je Metodologijom koju je Agencija bila u obavezi da donese do oktobra 2020. godine.

„Prilikom izrade Metodologije primenjene su Smernice o metodama za obračun premije osiguranja depozita koje je izdalo Evropsko telo za bankarstvo (EBA) u skladu sa Direktivom EU o sistemima osiguranja depozita. Ipak, utvrđeni faktori rizika za svaku pojedinačnu banku neće biti javno dostupni i biće tretirani kao poverljivi. Tim podatkom će raspolagati samo Narodna banka Srbije, Agencija i poslovna banka na čije se poslovanje taj faktor odnosi", ukazuje prof. Hanić.

■ **Iz godine u godinu štednja u bankama raste uprkos niskim kamatama. Da li se razmišlja o povećanju osiguranog iznosa od 50.000 evra, imajući u vidu da je na istom nivou još od 2008. godine?**

Naše analize pokazuju da je velika većina deponenata pokrivena trenutnim iznosom pokrića: 99% osiguranih deponenata je u celosti pokriveno sistemom za osiguranje depozita u Republici Srbiji i 62% ukupnog iznosa njihovih depozita, a kada su u pitanju depoziti fizičkih lica – čak 80% ukupnog iznosa. Utvrđena visina pokrića ne bi trebalo da ostavi preveliki deo depozita bez zaštite, ali je neophodno i da jedan deo depozita ostane izložen tržišnoj disciplini. Imajući u vidu navedeno, osigurani iznos od 50.000 evra u Republici Srbiji je trenutno ocenjen kao dovoljan i ne planira se njegovo povećanje do dana pristupanja Evropskoj uniji u kojoj je osigurano najviše 100.000 evra po deponentu u jednoj banci. Prema trenutnim podacima povećanjem osiguranog iznosa depozita sa 50.000 evra na 100.000 evra, povećala bi se pokrivenost iznosa ukupnih depozita za samo 8%.

86,7% udeo kreditnog rizika u rizičnoj aktivi dok je udeo operativnog i tržišnih rizika bio znatno manji

25% više plaćaće banke sa najvišim faktorom rizika u odnosu na premiju koju trenutno plaćaju

10% manje banke sa najnižim faktorom rizika plaćaće premiju nego što trenutno plaćaju

24,3 milijarde evra depoziti fizičkih lica, preduzetnika, mikro, malih i srednjih pravnih lica u svim bankama koje posluju na tržištu Republike Srbije u 2021.

15 milijardi evra iznose depoziti krajem oktobra 2021. godine depoziti do visine osiguranog iznosa od 50.000 evra u bankarskom sektoru Srbije

■ **Da li su svi deponenti osigurani?**

Osiguranjem depozita pokriveni su depoziti fizičkih lica, preduzetnika, mikro, malih i srednjih pravnih lica u svim bankama koje posluju na tržištu Republike Srbije do visine od 50.000 evra po deponentu po banci. Osiguranjem nisu obuhvaćena samo velika pravna lica, ali i to će se promeniti u procesu usklađivanja domaćih propisa s relevantnom direktivom Evropske unije.

■ **Koliki je rast štednje u bankama u odnosu na 2008. godinu, kada je utvrđen garantovani iznos depozita u bankama po deponentu od 50.000 evra?**

Osigurane kategorije koje sam naveo u bankama čuvaju ukupno 24,3 milijarde preračunato u evre, što je trostruko više u odnosu na 2008. godinu.

Krajem oktobra 2021. godine depoziti do visine osiguranog iznosa od 50.000 evra u bankarskom sektoru Srbije iznosili su 15 milijardi iskazano u evrima, što je približno polovini ukupnih depozita u bankarskom sistemu. U odnosu na 2008. godinu kad je ukupan osigurani iznos depozita iznosio 4,7 milijardi evra, ovi depoziti su do oktobra 2021. godine porasli za 10,3 milijardi evra ili 320%. Samo tokom 2020. godine ostvarili su rast od 13,5%, a trend visokih stopa rasta nastavljen je i u ovoj godini. Od početka godine do kraja oktobra 2021. godine depoziti do 50.000 evra beleže rast od 6,7%. ■